

ALEXANDRU DINU

LUPTA CADRELOR DIDACTICE DOLJENE PENTRU APĂRAREA PATRIEI ÎN ANII 1916—1918

În cronica luptelor purtate de poporul nostru în anii 1916—1918 pentru independență și unitate națională, alături de muncitori, țărani și meseriași, de toți cei ce doreau „ca românii să fie toți liberi și să formeze un stat, iar nu să geamă sub niște dominațiuni străine și vitrege”¹ își au locul ce-l merită prin jertfele săvârșite în lupta de rezistență din spatele frontului sau în marea epopee a Mărăștilor, Mărășeștilor și Oituzului și cadrele didactice doljene.

Martori ai politicii de jaf practică de ocupanții germani, ei înșiși victime ale acestei politici, slujitorii școlii s-au ridicat cu hotărâre la luptă, ctitorind o tradiție în paginile căreia demnitatea, devotamentul și eroismul au mers pînă la jertfirea de sine, o tradiție pe care marile evenimente istorice ce s-au succedat în existența poporului nostru au confirmat-o și îmbogățit-o.

Politica barbară de cruntă exploatare și asuprire practică de invadatori în teritoriul vremelnice ocupat, pentru realizarea programului vast de cuprindere și valorificare a tuturor resurselor, a afectat și sectorul de învățămînt. Documentele timpului conțin numeroase rapoarte redactate de prefecți, primari, revizoratele școlare și directorii de școli din care rezultă situația precară a școlii în timpul ocupației germane. Astfel, în orașul Craiova și județul Dolj majoritatea școlilor au fost închise, altele ocupate de trupele germane, transformate în spitale, în adăposturi pentru cai, ori au primit alte destinații. Semnificativă, în acest sens, este cererea plină de ură și revoltă a directorului școlii primare „Tudor Vladimirescu” din Craiova adresată primarului german Fr. Springer în care se protesta împotriva ocupării localului de către trupele germane, a distrugerilor provocate materialul didactic și mobilierului școlii. Pe un ton ferm se cerea ca după plecarea trupelor germane să nu mai fie instalate altele, mai ales că școala trebuia „să fie deschisă, sau cel puțin ca averea școlii să fie respectată”². Cererile formulate și tonul folosit nu i-au convenit primarului Fr. Springer care, în rezoluția pusă, făcea precizarea

¹ *Documente din istoria mișcărilor muncitorești din România (1879—1892)*, Ed. politică, București, 1973, p. 165.

² Ion Călin, în *Studii și articole de istorie*, vol. VIII, București, 1966, p. 304.

că „Domnul petiționar se consideră demisionat”³. Într-o situație asemănătoare se aflau alte 7 școli din orașul Craiova⁴.

Pe același ton de nemulțumire și revoltă era și plângerea adresată de primarul comunei Podari Comisiei administrative din Craiova în care se sublinia că : „Școala din această comună a fost devastată de către soldații austro-ungari și germani și ofițerii care au stat cu locuința și bucătăria acolo peste 50 zile cu ocazia reparării podului Jiului, adică băncile degradate... mașina din clasă degradată, geamurile sparte și altele luate cu giurgiuvelele lor pe care le-au pus la vagoane, catedrele, tabla și steagurile fără mate și puse pe foc”⁵.

Ocupația germană a avut repercusiuni și asupra desfășurării cursurilor Școlii Normale din Craiova transformată în ianuarie 1917 în spital pentru soldații răniți, „toate efectele, saltelele, cearceafurile, cuverturile, plapumele, pernele”, fiind puse la dispoziția ocupanților⁶. La rindul său, directorul Școlii comerciale elementare din Craiova, profund nemulțumit de faptul că în timp ce ocupanții rechiziționau cantități imense de lemne, școala era neîncălzită, scria că „nu puteau întreține curățenia cerută de igiena școlară neavînd cheltuieli pentru cumpărarea lucrurilor absolut trebuincioase”⁷.

Aceleași sentimente de nemulțumire sînt cuprinse în adresa Școlii de meserii din Craiova, trimisă Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, prin care se făcea precizarea că „actualmente școala de meserii din Craiova este ocupată de atelierele autorităților militare germane” și că activitatea practică nu se putea desfășura deoarece „actualmente sculele școlii sînt întrebuintate de lucrătorii atelierului militar”⁸. Într-o serie de alte cereri adresate Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor se solicita „a se interveni pentru imediata liberare a localului spre a se putea exercita din timp lucrările de reparațiune și reinstalare, care să facă posibilă redeschiderea cursurilor odată cu începerea noului an școlar” și „pentru noua înjghebare a școlii”⁹.

Proteste energice au adresat ocupanților și cadrele didactice din orașul Calafat care au întîmpinat opoziția acestora față de înființarea unei școli particulare ce „urma să fie întreținută prin contribuția bănească a părinților elevilor”¹⁰.

Daunele provocate de armatele inamice școlilor rezultă și din cererile directorilor de a le repartiza fonduri pentru repararea stricăciunilor

³ *Ibidem*.

⁴ C. Cazanișteanu, *Din lupta corpului didactic și a tineretului studios român împotriva ocupației germane (1916—1918)* în „Studii și articole de istorie”, vol. XVI, București, 1970, p. 134.

⁵ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 1/1917, f. 33.

⁶ Arh. Liceului Pedagogic din Craiova, dos. 5, registrul de intrare-ieșire, 1915—1918 f. 24.

⁷ Arh. St. Craiova, fond. Primăria Craiova, dos. 1/1917, f. 1.

⁸ *Ibidem*, fond. Pref. Dolj, dos. 6/1918, f. 112.

⁹ *Ibidem*, f. 123.

¹⁰ Mîndroiu Lelius, *50 de ani de la înființarea Liceului „Independența” din Calafat*, 1967, p. 19—20 ; Vasile Petrișor, Lelius Mîndroiu, Calafat — Trepte de istorie, Ed. „Scrișul Românesc”, Craiova, 1977, p. 241.

provocate de ocupanți. Astfel, numai pentru recondiționarea școlilor din localitățile Lăcrița, Pîrșani, Pielești, Glod, Livezi și Ghercești, pe anul școlar 1917—1918, era necesară suma de 3055 lei, iar pentru școlile din plasa Băilești 3053 lei¹¹. Primarul comunei Izvoru, comunica faptul că „școala din Cornetu, acea comună, s-a ruinat și a plecat un colț să cadă jos“. Pagube foarte mari au fost cauzate unităților de învățământ din orașul Calafat : Școlii primare nr. 1 de băieți, în valoare de 30 000 de lei, Școlii primare nr. 2 de băieți, în valoare de 15 000 lei, sume importante de bani fiind solicitate și de conducerea școlilor din localitățile Filiași, Plenița și Siliștea Crucii¹². Directorul Gimnaziului „Frații Buzzești“, profesorul Nicolae Orghidan, aducea la cunoștință ministrului Instrucțiunii Publice că în timpul ocupației localul școlii a fost transformat în spital, suferind mari distrugerii, tabla de aramă cu care era acoperit localul fiind ridicată de către germani¹³.

O serie de alte documente au subliniat situația deosebit de dificilă a învățământului în perioada ocupației străine, însemnări ca : „elevii au învățat stînd pe mese și scaune luate de la cîrciumă“, „aici a fost postul de gardă german“, „lagăr de prizonieri“, „localul stricat în cea mai mare parte prin bombardament“, „localul ocupat de trupe“, „arhiva și mobilierul au fost arse din cauza bombardamentului“ întîlnindu-se în majoritatea rapoartelor înaintate autorităților. „În privința localurilor, mobilierului, arhivei și materialului didactic, — preciza un raport — totul a fost distrus ; unele localuri au fost distruse, devastate și stricate prin unele părți, în așa chip, că nu mai erau în stare de a funcționa : ori din pricina stricării, ori din lipsa mobilierului, sobelor ș.a.“¹⁴.

Deosebit de afectat a fost învățământul rural, unde toate școlile au fost practic închise, ocupanții fiind interesați să „nu se dezorganizeze muncile agricole“¹⁵.

Totodată pentru înăbușirea sentimentelor patriotice ce animau poporul român, ocupanții au cenzurat manualele de istorie, literatură și geografie patriei eliminînd acele capitole care nu erau pe placul lor, în timp ce școlile germane înființate în perioada ocupației se bucurau de regim preferențial. Astfel, școala catolică din Craiova a fost aprovizionată cu material didactic și manuale din Germania¹⁶. Înființarea de școli germane avea drept scop răspîndirea culturii și limbii germane, semnificativ fiind, în acest sens, declarația feldmareșalului Mackensen la deschiderea unei asemenea școli : „sper cu siguranță — spunea el — că și această țară în care voi trăiți se va împărtăși din firea germană“¹⁷.

¹¹ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 25/1917, f. 212.

¹² *Ibidem* ; vezi și Vasile Petrișor, Lelius Mîndroiu, *op. cit.*, p. 241.

¹³ Arh. Centrală București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, dos. 363/1919, f. 20.

¹⁴ *Ibidem*. A se vedea în detaliu C. Rădulescu-Codin, *Școlile din județul Muscel în timpul războiului și ocupațiunii 1916—1917 și 1917—1918, Cîmpulung, 1918*.

¹⁵ Emil Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial 1916—1918*, Ed. științifică și enciclopedică, p. 114.

¹⁶ Augustin Deac, Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cîmpărilor* 1916—1918, Ed. Militară, București, 1978, p. 7.

¹⁷ Virgiliu Drăghicescu, *707 zile sub cultura pumnului german*, București, 1920, p. 60.

În același scop, ocupanții au pricinuit pagube greu recuperabile Muzeului din Craiova. „Înapoindu-mă în Craiova pe la începutul lunii septembrie 1918 în timpul ocupațiunii dușmane — afirma profesorul Ștefan Ciuceanu, directorul onorific al muzeului — am găsit muzeul ce conduc devastat și tot materialul etnografic și o parte din cel arheologic distrus, dar fără a ne descuraja de dureroasele pierderi ce suferisem, am început imediat să lucrăm la reconstituirea muzeului, adunând materialul ce se mai găsește împrăștiat și am reușit în mare parte să umplem golul produs de împrejurări”¹⁸. Aceluiași profesor, autoritățile germane i-au intențat „proces de insultă adus armatei și autorității germane deoarece protestase energic împotriva abuzului de putere săvârșit de savanții străini” care transportaseră la Berlin 20 lăzi cu material arheologic de o valoare deosebită¹⁹.

Întreaga politică instaurată de ocupați, jafurile, teroarea, samavolniciile de tot felul au declanșat o puternică luptă de rezistență și în rîndul slujitorilor școlii²⁰, luptă manifestată cu deosebită forță și în județul Dolj. Așa se explică faptul că în Craiova funcționa una din circumscripțiile centrale polițienești germane ce avea menirea să-și exercite rolul coercitiv și de spionaj sau contraspionaj pe seama populației, precum și un tribunal imperial german²¹.

În funcție de situația creată de ocupanți, populația în rîndul căreia la loc de frunte s-au situat cadrele didactice, a adoptat o poziție de rezistență activă împotriva invadatorilor. Așa cum menționează documentele, slujitorii școlii au fost în acele momente dramatice pentru poporul nostru „oameni cinstiți, dezinteresați, foarte muncitori și devotați pentru binele obștesc, eroi devotați și distinși în lupta cu întunericul neștiinței, eroi și în fața dușmanului”²², iar exemplul lor a fost urmat cu încredere de către elevi.

Încă de la declanșarea ostilităților, cadrele didactice și elevii au sprijinit cu tot elanul lupta ostașilor pe front. În acest scop, în atelierele școlii profesionale „Madona Dudu” din Craiova au fost „confectionate pentru armată 908 cămăși lucrate, 4174 pantaloni croiți, 143 bluze lucrate, 206 bluze croite, 1000 prosoape tivite, 4020 obiele, 4360 săculeți și 4825 batiste”, aceeași școală obligîndu-se ca „în caz de mobilizare, cu concursul elevelor, primește cu multă bunăvoință să repare în atelierele școlii rufăria răniților și efecte spitalicești”²³. Revizoratul școlar județean Dolj a luat o serie de măsuri, încurajînd atît persoanele individuale cit și școlile în colectarea de ofrande necesare armatei. „În urma inițiativei luate de D-na Romanescu — se menționa într-o adresă trimisă școlilor — ca să se confecționeze ciorapi și mănuși în ateliere pentru armată...

¹⁸ Muzeul Olteniei, dos. 179/1920, f. 1.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ C. Căzănișteanu, *op. cit.*, 134.

²¹ Gr. Pherekyde, *Colecțiunea Ordonanțelor pentru populația română în cuprinsul administrației militare*, București, 1918, Ordonanța nr. 31 din 1 martie 1917.

²² Chestiuni metodice, an. IV, nr. 2/1920, p. 62.

²³ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 9/1915, f. 95—96.

vă rog să puneți în vedere tuturor persoanelor care au lină de vânzare, sau acelor care voiesc a o da gratuit, ca să se adreseze pentru aceasta D-nei Romanescu²⁴.

În numeroase localități cadrele didactice și elevii au dat serbări „în folosul familiei luptătorilor”²⁵.

Eroismul ostașilor români i-a impresionat profund și pe elevii Gimnaziului „Frații Buzești” care, sub îndrumarea profesorilor, au colectat suma de 1955 lei, obiecte de îmbrăcăminte și alte ajutoare materiale pentru familiile ostașilor decedați pe front, răniți sau dispăruți²⁶.

Împreună cu întregul popor, „ca un singur om, cu sufletul întărit de iubirea de patrie, cu inima palpînd de dreptul sfînt pe care este chemat să-l apere”²⁷, cadrele didactice s-au înscris în uriașul efort de apărare a țării și realizarea dezideratului secular — desăvîrșirea unității naționale. Revizorul școlar județean Dolj, exprimînd voința cadrelor didactice și elevilor, făcea cunoscut prefecturii angajarea voluntară a cadrelor didactice în diferite comitete organizate pentru colectarea de materiale necesare armatei. Este de menționat gestul elevilor de la gimnaziul craiovean, care, împreună cu cei de la Școala superioară de meserii, au „confectionat pentru armată aparate pentru transportul răniților”, angajîndu-se, în același timp, „în caz de mobilizare să contribuie cu diferite materiale, sau să repare... efectele spitalicești”²⁸.

Deosebită amploare a luat participarea elevilor la cursurile sanitare organizate pe lîngă spitalul militar din Craiova, unde erau pregătiți ca sanitari și „repartizați cu ordin de mobilizare de la Biroul mobilizării”²⁹, pe lîngă diferite spitale, alții în asociația „Cercetașii României”³⁰. În cadrul acestei asociații, documentele menționează faptele de patriotism săvîrșite de elevii Eliescu Dem. Petre, decorat cu ordinul „Bărbăție și credință” și Petre Marcu (Pandrea), rănit grav și internat în spitalul din Rîmnicu Sărat³¹.

Atașamentul elevilor față de cauza independenței este ilustrat de numeroase alte documente. Astfel, printr-o adresă a Școlii Normale din Craiova, din 1915, se făcea cunoscut numele elevilor care au urmat la Spitalul militar cursul de asistență sanitară ca cercetași, și care erau gata

²⁴ Arh. Școlii generale Catane, comuna Negoii, jud. Dolj, dos. 1/1914—1915, f. 73.

²⁵ „Neamul Românesc”, an X, nr. 48 din 29 noiembrie 1915, p. 8.

²⁶ Arh. Liceului „Frații Buzești”, condica de procese-verbale 1914—1930, nenumerotat.

²⁷ „Viitorul” din 19 august (1 septembrie) 1916.

²⁸ Arh. St. Craiova, fond. Pref. jud. Dolj, dos. 9/1915, f. 2—3; 95—97; 101.

²⁹ Arh. Liceului Pedagogic Craiova, Registrul de intrare-ieșire, 1915—1918, f. 45.

³⁰ Asociația „Cercetașii României”, organizație de educație a tineretului școlar de la 11 la 18 ani și a celui muncitor, urmărirea întărirea morală și fizică a tineretului de toate vîrstele; „o adevărată școală a datoriei împlinite și a dragostei de patrie”. Vezi în detaliu Alexandru Daia, *Eroi la 16 ani*, Editura Ion Creangă, București, 1981.

³¹ *Ibidem*, p. 185—190.

a fi „distribuiți în caz de mobilizare cum se va crede de cuvință”³². De la Școala secundară de fete din Craiova au urmat cursurile de chirurgie 21 de eleve³³, iar de la Școala profesională 38³⁴. Printr-o adresă a Revizoratului școlar se făcea cunoscut că 6 institute din Craiova au urmat, în același scop, școala sanitară³⁵.

Cu același entuziasm au răspuns și elevele de la Internatul secundar „Elena Cuza” 12 din clasa a VIII-a, 16 din clasa a VII-a și 12 din clasa a VI-a. Cei 80 de elevi de la Școala Normală care au participat la cursurile sanitare au fost repartizați la spitalul nr. 1 Craiova, cei de la Institutul de fete de gr. al II-lea, la Spitalul nr. 2 militar sau la cele organizate în cadrul școlilor „Traian” și „M. Basarab”, Institutul de Călugărițe, Școala Normală, Liceul de băieți și Gimnaziul „Frații Buzești”, la Segarcea și Ișalnița³⁶.

Chemate de aceleași sentimente patriotice, au urmat cursurile de chirurgie profesoarele : Elena I. Stănescu, directoarea școlii, Maria Ștefănescu, Speranța Nisipeanu, Elena Jirnioli, Ioana Gabor, Gh. Grămătițescu, Elena Dumitrescu, Laurenția Zăuleanu, Eugenia Bazelli și Victoria Șerbănescu de la Școala secundară de fete, gradul I externat, Jana Alexiu, Elena Techî, Alexandrina Eliescu, Eug. Policrau, M. Teodorescu, Elena Defleury, Alexandru Radovici, M. Bunescu, Ana Marinescu, C. Predescu și Constanța Gheorghiu de la Școala profesională. Tot acum, Revizoratul școlar județean făcea cunoscut Prefecturii județului „numele și adresa învățătorilor care fac parte din comitetele constituite în comunele Băilești și Filiași, pentru ajutorul ce urmează a se da răniților într-un eventual caz de mobilizare”, comitete din care au făcut parte Paulina Barbovici, Maria Pîrvulescu, Domnica Lungu, Valentina Pătruț, Matilda Becu și Marin Georgescu (Băilești), Sevasta Radovici și Ana Gheorghiu la Filiași³⁷.

Participarea cadrelor didactice la lupte de rezistență a îmbrăcat odată cu începerea războiului forme tot mai diverse, reliefînd atașamentul total al acestora față de cauza independenței și unității patriei. Profesoara

³² Au urmat cursurile sanitare elevii : Arjoca Ion, Bădîrcă Grigore, Bădescu Nicolae, Cojocărescu Nicolae, Gionoiu Constantin, Cismaru Marin, Criveanu Nicolae, Diaconescu Dumitru, Florescu Marin, Georgescu Petre, Ghindă Constantin, Guran Dumitru, Greblescu Petre, Iamandi Constantinescu, Ianculescu Constantin, Ionițoiu Marin, Mihăescu Traian, Momîrlă Dumitru, Negoescu Ion, Paraschivescu Ion, Popa Constantin, Popescu Ion, Stănescu Marin, Titirigă Mihai, Uță Teodor, Văcăroiu Ion, Cercel Ion, Cîrstocea Ion, Costăchescu Visarion, Curcă Gheorghe, Drăgușin Gheorghe, Demetrescu Ion, Firulescu Ion, Florescu Marin, Ghinea Oprea, Georgescu Nicolae, Moagă Dumitru, Necșulescu Constantin, Ocher Ion, Olteanu Ion, Petrescu Florea, Popescu Grigore, Popescu M. Gheorghe, Popescu D. Gheorghe, Rădulescu Gheorghe, Spulbăr Zamfir, Serafim Ion, Stănescu Ion, Ungureanu Vasile, Voica Alexandru, Vintilă Opran, Gorgon Ștefan, *Ibidem*, dos. 19/1915, f. 6—7.

³³ *Ibidem*, f. 8.

³⁴ *Ibidem*, f. 9—10.

³⁵ Școala sanitară a fost urmată de institutele : Maria I. Grecescu, Elena Bușilă, Eugenia Georăneanu, Elena Grigorescu, Constanța Nicolaescu și Victoria Constantinescu. *Ibidem*, dos. 9/1915, f. 2—3.

³⁶ *Ibidem*, f. 14—18 ; fond Primăria Craiova, dos. 5/1918, f. 25.

³⁷ *Ibidem*, dos. 19/1915, f. 4 și 9.

Zoe Ghețu, de la Internatul secundar de fete, „Elena Cuza“, din Craiova a luat asupra sa pe tot timpul refugiului în Moldova, „cercetarea de aproape și sprijinirea în limitele puterilor mele a copiilor orfani aflați în comunele Miclești și Chircești, județul Vaslui“³⁸. Profesoara Elena Popescu de la Externatul secundar de fete din Craiova, s-a angajat voluntar la Spitalul regional nr. 377 din Botoșani³⁹, iar Eugenia Radovici, pedagogă la Internatul secundar de fete din Craiova, a funcționat, începînd de la 1 decembrie 1916, la Spitalul nr. 425 din Iași⁴⁰.

În același timp, cadrele didactice „au ținut o serie de conferințe cu subiecte patriotice și educative în folosul „Societății Invalizilor“ precum : „Rolul mamelor în pregătirea martirilor oșteni“ ; „Activitatea femeilor în mișcarea culturală din Transilvania“ ; „Femeile eroine în actualul război“ ; „Activitatea corpului didactic în spatele frontului“ ; „Cultul eroilor noștri“⁴¹.

Într-o scrisoare adresată marelui istoric Nicolae Iorga, elevul normalist Iuliu G. Stănescu din localitatea Mîrșani, exprimîndu-și ura neîmpăcată față de cotropitori, arăta : „Am mai văzut în nr. 133 al revistei d-tră „Neamul Românesc“ cum zic Ungurii și Nemții ca să nimicească România... Ei au poate cap sec de zic așa, cred ei oare că noi vom sta să facă ca în Belgia ? Asta nu se poate niciodată. Vom sări de la mic pînă la mare și ne vom apăra Patria... Vom lupta pentru gloria și întărirea țării și pentru dezrobirea fraților“⁴². Aceleași sentimente de ură împotriva invadatorilor l-au determinat pe elevul Buzatu Silvestru din localitatea Segarcea să refuze a presta muncă pentru trupele germane, fapt pentru care a fost amendat cu suma de 50 de lei⁴³.

Cu deosebit entuziasm, elevii au participat printr-o serie de activități la ridicarea moralului populației și la slăbirea forțelor inamicului și, în final, la alungarea lui de pe pămîntul patriei. În ziua de 24 ianuarie 1917, cu toate că autoritățile germane au precizat că „sub ocupație semnul tricolor sau orice alte însemne românești sînt prohibite“, iar „purtătorii lor vor fi somați să le îndepărteze, iar în caz de nesupunere vor fi arestați“⁴⁴, elevii „au ieșit pe stradă cu cocarde tricolor pe piept“⁴⁵.

Toate acțiunile întreprinse au evidențiat faptul că „Poporul român, de cînd există — cum sublinia presa — a trecut prin multe necazuri. A fost în vîrtejul a multe și însemnate evenimente, dar... din aproape toate a ieșit învingător... Sunetul trimbiței oricărui erou român cînd a fost vorba de a se scutura jugul greu și lanțurile a avut grabnic rezultat“⁴⁶.

³⁸ Arh. Centrală București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, dos. 117/1917, f. 157.

³⁹ *Ibidem*, f. 39.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 136.

⁴¹ *Ibidem*, f. 103.

⁴² „Neamul Românesc“, an X, nr. 36 din 6 septembrie 1915.

⁴³ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 11/1916, f. 19.

⁴⁴ Al. Tzigara-Samurcaș, *Mărturisiri și li-te*, București, 1920, p. 110—111.

⁴⁵ C. Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmană 1916—1918*, București, 1921, p. 196—197.

⁴⁶ „Adevărul“ din 1 ianuarie 1916.

Lupta slujitorilor școlii împotriva ocupanților este evidențiată și de măsurile deosebit de aspre luate de autoritățile militare inamice, mulți învățători și profesori fiind arestați, internați în diferite lagăre, deoarece reprezentau „un pericol pentru siguranța trupelor ocupante”⁴⁷. Printre cei arestați și internați în lagăre timp de 10 luni a fost și învățătorul craiovean Ion Corcoveanu⁴⁸.

Pentru proteste repetate contra barbariilor germane“ învățătorii Ion Simionescu din Șimnic și Mihai Popescu din Pielești au fost arestați, primul 75 de zile, iar al doilea 3 luni⁴⁹. De asemenea, a fost arestat timp de 8 zile învățătorul Marinescu Constantin din Murgăș,⁵⁰ Marian Ilie, din Tunari, reținut 2 zile⁵¹, iar Sireteanu Filip din Craiova, 5 luni și jumătate, deoarece i-a îndemnat pe ostași la rezistență⁵².

Învățătorul Paveliu Ioan din Valea Boului, pentru că „nu a ieșit la corvoadă“, a fost reținut 15 zile⁵³, învățătorul Chircă Gh. Nicolae din Birza arestat toată perioada de iarnă⁵⁴, același tratament fiind suportat de studenții Constantin Croitoru, arestat 30 de zile, Costică Dumitrescu, din Bechet, 5 luni⁵⁵, Papilian Emil, 5 luni⁵⁶, și de elevul Iancu M. Săceanu, din Băilești arestat 2 zile, pentru că „a cîntat imnuri naționale”⁵⁷.

Victime ale ocupanților germani au căzut o serie de alți elevi și cadre didactice precum Florea Iacov din Argetoiaia⁵⁸, Gh. Vladimirescu din Melinești⁵⁹, Maria Birtu și I. Teodorescu din Băilești⁶⁰, D. Tîrziu⁶¹ din Întorsura, arestați și executați în chip bestial de către invadatori. În total, în perioada ocupației germane au căzut victime atrocităților săvîrșite de germani 66 cadre didactice, elevi și studenți⁶², dar aceste măsuri n-au ingenunchiat poporul nostru care a tras „din însăși loviturile care i s-au dat forțe capabile de a înapoia aceste lovituri și de a smulge acelaia care a dat loviturile cîștigul căpătat fără dreptate”⁶³.

Pagini de strălucit devotament și eroism au înscris cadrele didactice pe cîmpul de luptă unde au probat într-un înalt grad marile valori morale, trăsăturile de caracter care au făcut din multe dintre ele exemple demne

⁴⁷ E. C. Decuseară, *România sub ocupațiunea dușmană*, fascicola I, București, 1920, p. 16.

⁴⁸ Eftimie Antonescu, *Sacrificiile românești*, vol. II, București, 1924, p. 204.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 134.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 234.

⁵¹ *Ibidem*, p. 236.

⁵² *Ibidem*, p. 256.

⁵³ *Ibidem*, p. 272.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 206.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 212.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 246.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 260.

⁵⁸ *Les sacrifices Roumaine dans la Guerre. Les victimes civiles*, Paris, Imprimeria M. Flinkowski, p. 174.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 173.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 171.

⁶¹ *Ibidem*, p. 174.

⁶² *Ibidem*, p. 170—171.

⁶³ Nicolae Iorga, *Iluzii și drepturi naționale în Balcani*, Vălenii de Munte, 1917, p. 7; vezi Florea Stănculescu în „Studii și articole de istorie”, nr. XIII, 1969, p. 207.

de ceea ce înseamnă dragoste de patrie, libertate și unitate națională. „Cu arma în mână — avea să consemneze I. Agârbiceanu — au luptat în fruntea companiilor lor umilii învățători ai satelor, tinerii profesori ai orașelor. Porunca lor — tot înainte — o cunoșteau din vremi de pace țărani schimbați în ostași... Ce noroc pe tine mândră oaste a țării, c-ai fost presărată cu acești luminători”⁶⁴.

La chemarea patriei au răspuns cu devotament numeroși profesori craioveni. Profesorul de matematică Cornel Georgescu, sublocotenent, a acționat, în cadrul Corpului de aerostație, grupul 8, pentru faptele sale fiind decorat cu numeroase ordine și medalii: „Crucea comemorativă a războiului 1916—1918 cu baretele Mărășești”, „Medalia Victoria a marelui război pentru civilizație 1916—1918”.⁶⁵ Gheorghe Poșulescu, profesor de fizică, a schimbat aparatura de laborator cu arma, etalând în luptele din Moldova vitejie și bravură⁶⁶, iar profesorul Nicolae Orghidan s-a distins în luptele de la Mărășești constituind un exemplu demn pentru ostașii de sub comanda sa⁶⁷. De asemenea și-a pus viața în slujba apărării patriei, directorul Liceului „Frații Buzești” din Craiova, Ion Ionescu-Argetoiaia, doctor în științe geografice, căpitan de rezervă, comandant al unei baterii de obuziere din Regimentul 26 infanterie, în luptele din vara lui 1917⁶⁸ ca și profesorul de franceză Nicolae Grigore⁶⁹.

Mărturii emoționante, uneori dramatice, rețin sacrificiul suprem al profesorului Bărbulescu Alexandru, mort în aprigile încleștări din vara anului 1917⁷⁰, eroismul maestrului de muzică George Fotino, participant la bătăliile de la Mărășești și Oituz⁷¹ etc.

Pe linia marilor fapte de eroism săvârșite pe cîmpul de luptă s-au remarcat și învățătorii doljeni care, cu sacrificiul suprem, au contribuit la înfringerea și alungarea dușmanului cotorpitor. În legendarele lupte de la Mărășești din vara anului 1917, învățătorul Radu V. Vasile din Amărăștii de Sus, sublocotenent în rezervă, s-a opus cu prețul vieții, în fruntea plutonului său, năvălirii dușmanului cotorpitor.⁷² Aceeași dragoste de țară l-a animat pe învățătorul Toma M. Rădulescu din Amărăștii de Sus⁷³, sublocotenent în Regimentul 2 de infanterie Vilcea⁷⁴, care cu plutonul său a respins dușmanul în luptele de la Orlațu, căzînd la datorie⁷⁵.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Arh. Liceului „Frații Buzești”, Craiova, dos. 16/1920, f. 23.

⁶⁶ Arh. Centrală București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, dos. 158/1917, f. 255.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 259; vezi și *Anuarul Liceului „Frații Buzești” Craiova, pe anii 1929—1930; 1940—1941*, p. 12—13.

⁶⁸ *Anuarul Gimnazului „Frații Buzești” din Craiova, anul școlar 1921—1922*, p. 11.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ Arh. Liceului „Frații Buzești”, condica cu situația cadrelor didactice, 1920—1930, p. 25.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Arh. Primăriei Amărăștii de Sus, jud. Dolj, Registrul stării civile 1880—1920, p. 123.

⁷³ Arh. Școlii generale Amărăștii de Jos, jud. Dolj, dos. 5/1900—1920, nenumerotat.

⁷⁴ Arh. Școlii generale Crușovu, jud. Olt, Registrul de inspecție 1910—1920, f. 35.

⁷⁵ *Ibidem*.

La chemarea patriei, au îmbrăcat uniforma militară și învățătorul Boană Marin, repartizat ca sublocotenent în Regimentul 1 grăniceri⁷⁶, sublocotenentul Boană Marin, căzut eroic în luptele de la Oituz⁷⁷, numele său fiind menționat în rîndul celor 244 eroi înscriși pe monumentul din comuna Amărăștii de Jos ; alții ca Ioanichie Colă din Dobridor, sublocotenent în Regimentul 21 infanterie, a căzut în luptele de la Porumbacu unde „ofițerii au dat exemplu cel bun jertfindu-și cu eroism viața”⁷⁸.

Strălucite fapte de arme a săvîrșit pe cîmpul de luptă și învățătorul Petre Danielescu din satul Panaghia, comuna Calopăr, dascăl eminent⁷⁹, apreciat culegător și prelucrător de folclor⁸⁰. Ca sublocotenent în Regimentul 66 infanterie, participă la luptele de pe muntele Robu în cadrul cărora inamicul „suferise o înfrîngere simțitoare”⁸¹. La Robu, cum mărturisește unul din colegii săi, învățătorul Ștefan Șt. Tuțescu, avea să se stingă, „inima celui ce mi-a fost prieten și statornic tovarăș de luptă”⁸².

De o deosebită tenacitate în luptă a dat dovadă învățătorul Petre Șt. Tuțescu. Rănit în luptele de la „Gura Siriului” și apoi în luptele de la Cosmești în 25 august 1916, nu a cedat nici o clipă după refacere continuînd lupta și aducîndu-și contribuția la eliberarea teritoriului cîmpit⁸³. Sublocotenentul Stoenac D. Ion din comuna Birca locotenent în Batalionul 9 Vînători de munte, s-a remarcat în luptele din Valea Jiului și din Moldova, pentru faptele de arme fiind decorat cu „Coroana României cu spade în gradul de cavaler”⁸⁴, învățătorul Popescu Gh. Nicolae din Întorsura, sublocotenent în Regimentul 26 Rovine căzut eroic la 12 aprilie 1917⁸⁵.

Între învățătorii doljeni căzuți pe cîmpul de luptă, s-au aflat : locotenentul Popescu Constantin și sublocotenentul Pomană Ilie, înmormînați în una din criptele Mausoleului de la Mărășești⁸⁶.

Pe cîmpul de luptă au căzut 64 învățători, absolvenți ai Școlii normale din Craiova, numele lor fiind încrustat pe o placă de piatră amplasată în holul fostei școli pedagogice de băieți din Craiova (azi clădire a Universității). Pe această placă sînt înscrise cuvintele : „Învățătorilor, Elevi ai

⁷⁶ Locotenent colonel Gheorghe Preda, *Poetul erou sublocotenent Constantin T. Stoica*, Editura militară, București, 1974, p. 67 și 76.

⁷⁷ Arh. Școlii generale Amărăștii de Jos, registrul de evidența cadrelor didactice 1910—1930, p. 42.

⁷⁸ Kirițescu Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916—1919*, Ediția a II-a, vol. I, Editura Casei Școalelor, București, p. 307—308.

⁷⁹ Arh. Școlii generale Panaghia-Calopăr, jud. Dolj, Registrul de procese verbale de inspecție 1900—1936, p. 22—46.

⁸⁰ Vezi „Ghilușul”. Revistă folclorică, an I/1912 ; an II/1913 ; an III/1914 ; „Ches-tiuni metodice”, an I, nr. 10, 15 decembrie 1909, p. 320.

⁸¹ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, p. 76.

⁸² *Eroilor învățători doljeni — Omagiu*, Editat de Asociația învățătorilor din Dolj. Tiparul Scrisul Românesc Craiova, 1926, p. 131.

⁸³ *Ibidem*, p. 57.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 137.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 79.

⁸⁶ Zefira Voiculescu, *Întru slava eroilor neamului, Istoricul Mausoleului de la Mărășești*, Editura militară, 1971, p. 97.

acestei școale ; pentru neasămănată lor jertfă, în războiul pentru întregirea neamului, pe veci slăvită amintire“, urmate de numele eroilor : Marin Gheța, Vasile Deliu, Gheorghe Ghiță, Petre Danielescu, Vasile Vlădoianu, Mihail Giurgiuc, Ion Popescu, Gheorghe Socolescu, Ion Stoenac, Pantelie Andreescu, Ion Nicolăină, Ion Brăilescu, Ion Dan, Filip Popescu, Constantin Popescu, Gheorghe Petcu, Ion Grigore, Marin Dragu, Gheorghe Nuță, Nicolae Poenaru, Marin Gămănescu, Vasile Godeanu, Grigore Diaconescu, Ion Florescu, Ion Vasilescu, Ștefan Gheța, Constantin Cioroianu, Constantin Julea, Gheorghe Teoțoiu, Florea Mitrică, Petre Popescu, Nicolae Popescu, Atanasiu Potică, Ion Cimpeanu, Nicolae Peca, Florea Ioniță, Tănăsie Barbărasă, Grigore Dinulescu, Gheorghe Cioroianu, Ștefan Ionescu, Florea Pirvulescu, Dumitru Predescu, Ion Ionescu, Vasile Dușe, Dimitrie Birzeanu. Ion Dragu, Florea Vasilescu, Ion Mită, Constantin Vamvu, Elefterie Ionescu, Marin Tucă, Constantin Marinescu, Ilie Mirzan, Florea Didu, Teodor Iordăchescu, Ion Grigorescu, Cristofor Enculescu, Constantin Dinculescu, Florea Voiculescu, Vasile Diaconescu, Ilie Nedelcu, Pomană Ilie, Andreică N. Constantin, Săraru C. Ion⁸⁷.

Dragostea nestrămutată de țară, dragostea de glie, datoria sfântă de a apăra mormintele tuturor celor ce s-au jertfit de-a lungul veacurilor pentru ca nimeni să nu ne poată clinti de pe pământul strămoșesc, i-a înaripat pe dascălii doljeni în tot cea ce au făcut în anii 1916—1918 pentru ca „să reînvie în mintea tuturor amintirea glorioasă a faptelor străbunilor noștri“⁸⁸.

⁸⁷ Bușe Liubovia, Popa Ion, Murarețu Elena, *Monografia Liceului Pedagogic Craiova*, 1970, p. 80—91.

⁸⁸ G. Mil. Demetrescu, Mărășești. Luptele din 1917, Craiova, 1919, p. 61—63.